

УДК 811.111'373.45(045)

РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ЕВОЛЮЦІЇ ГРАДАЦІЙНОГО ЗНАЧЕННЯ ДІЄСЛІВ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ Й НАСТРОЮ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Бердіна О. О.

Маріупольський державний університет

Стаття присвячена аналізу етимологічних особливостей дієслів емоційного стану й настрою з градаційною семантикою в англійській мові. Установлено, що велику роль в еволюції градаційної лексики відіграють запозичення. Виявлено особливості походження дієслів із градаційним значенням. Встановлено, що більшість дієслів запозичені із французької мови. Визначено, що певна група дієслів емоційного стану й настрою вийшла з ужитку. Простежено еволюційні особливості дієслів з градаційною семантикою в VII–XI, XII–XV, XVI–XVII і XVIII–XXI ст. Доведено, що найпродуктивнішим періодом для розвитку дієслів із градаційним компонентом виявилися XVIII–XXI ст.

Ключові слова: запозичення, дієслово, етимологічний аналіз, градаційна сема, градація, еволюція.

Бердіна О. А. Роль заимствований в эволюции градуального значения глаголов эмоционального состояния и настроения в английском языке. Статья посвящена анализу этимологических особенностей глаголов эмоционального состояния и настроения с градуальной семантикой в английском языке. Выявлены особенности происхождения глаголов с градуальным значением. Установлено, что большинство глаголов были заимствованы из французского языка, а определенная группа глаголов эмоционального состояния и настроения вышла из употребления. Определены эволюционные особенности глаголов с градуальной семантикой в VII–XI, XII–XV, XVI–XVII и XVIII–XXI вв. Доказано, что наиболее продуктивным периодом развития глаголов с градуальным компонентом стал период XVIII–XXI вв.

Ключевые слова: заимствования, этимологический анализ, градуальная сема, градация, эволюция.

Berdina O. A. The role of borrowings in the evolution of gradual meaning of the verbs of emotional state and mood in English. The article focuses on the etymological features of the verbs of emotional state and mood with gradual semantics in English. The peculiarities of the origin of the verbs with gradual meaning have been presented. It is also proved that most of the verbs are borrowed from French. It was determined that a certain group of the verbs of emotional state and mood fell into obsolete. The article established the evolutionary features of the verbs with gradual semantics in the VII–XI, XII–XV, XVI–XVII and XVIII–XXI centuries. It was also found out that the most productive period for the verbs with gradational component was the period of the XVII–XXI centuries.

Key words: borrowings, etymological analysis, gradual seme, gradation, evolution.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Статтю присвячено дослідженню особливостей еволюції градаційного значення дієслів в англійській мові на матеріалі дієслів емоційного стану й настрою. **Об'єктом** постають такі мовні одиниці, лексико-семантичні варіанти дієслів (далі – ЛСВ), які мають градаційний компонент, як-от *infuriate* 'доводити до сказу' – *provoke to fury* // *make extremely angry* 'провокувати лють' // *зробити дуже злим*; *liven* 'оживити' – *make or become (more) lively* // *brighten, cheer*. Also foll. by *up*. 'зробити чи стати (більш) живим' // *просяяти, розвеселити; також прийм.* **Предметом** – особливості етимології англійських дієслів емоційного стану й настрою з градаційним компонентом. Методи системного аналізу англійських дієслів відповідної семантики та дослідження мовних змін у діахронії визначають **актуальність** роботи. Головною причиною такого комплексного аналізу є підвищений інтерес сучасної лінгвістики до еволюції мовної кар-

тини світу, процесів неологізації й архізації лексичного складу [18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури із цієї проблематики свідчить про відсутність робіт із вивчення етимологічних особливостей градаційної лексики загалом, та еволюційного розвитку градаційного значення в семантиці англійських дієслів зокрема.

Мета статті – виявити етимологічні особливості дієслів емоційного стану й настрою в англійській мові та визначити роль запозичень у системі еволюційного розвитку їхнього градаційного значення.

Корпус мовного матеріалу становили 239 (321 ЛСВ) дієслів емоційного стану та настрою з градаційною семою, формування якого проводилось методом суцільної вибірки із тлумачного словника англійської мови "The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles" у двох томах за редакцією Уільяма Трамбла і Ангуса Стівенсона [SOED].

Відповідно до мети дослідження у роботі застосовано методи наукового пізнання, а саме: **метод суцільної вибірки** при доборі матеріалу для аналізу із тлумачного словника англійської мови "The Shorter

Oxford English Dictionary on Historical Principles" у двох томах за редакцією Уільяма Трамбла і Ангуса Стівенсона [SOED] були виписані дієслова з градаційною семою; **описовий метод**, який дає змогу інвентаризувати й систематизувати досліджувані одиниці; для визначення дієслів із градаційною семою було застосовано **метод компонентного аналізу**, за допомогою якого встановлюється значення дієслів із градаційною семою з метою подальшої інвентаризації мовних одиниць і особливості семантичної деривації дієслів із градаційним компонентом; **етимологічний аналіз**, який дає змогу зрозуміти, як змінювалося значення слова (звужувалося/розширювалося), чи набувало слово додаткових значень і наскільки саме значення змінилося з ходом часу й розвитком мови; за допомогою **еволюційного аналізу** було виявлено продуктивність періодів розвитку англійської мови; **кількісний аналіз** надав можливість виявити продуктивність ЛСГ.

У контексті нашого дослідження градація розглядається як семантична категорія, яка відображає здатність якісної ознаки варіюватися та змінюватися за ступенем щодо норми цієї ознаки [6; 9; 12; 13; 15; 20; 22]. Питання про статус категорії градації як мовної стало особливо цікавим й актуальним на сучасному етапі розвитку мови як організованої системи, де лексика відображає реальний світ і становить сукупність різних підсистем. О. Й. Шейгал підкреслює, що в найбільш загальному вигляді під градацією розуміють підпорядкованість за деякою шкалою [13, 3]. Вагомий внесок у вивчення категорії градації було зроблено Т. В. Подуфаловою. Вона зазначає, що градація належить до тих явищ, які проймають усю діяльність людини й усю систему мови. Людина пізнає світ і змінює його, постійно порівнюючи та градууючи за різними критеріями явища, ознаки, процеси. Значення градації для людини відображається й у самій мові, і в моделях її дослідження [11]. Цілком погоджуємось із автором у тому, що градація має першочергове значення для процесів концептуалізації та категоризації, оскільки вона слугує способом акумуляції знань про міру, ступінь та інтенсивність різних феноменів, а також часто сприймається як ознака, що покладена в основу впорядкування уявлень навколишньої дійсності й систематизації фактів мови [11].

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із відкритих питань сучасної лінгвістичної науки є вивчення історії слова, його змін на діахронічному зрізі. І хоча етимологічні особливості дієслів в германських мовах, зокрема в англійській, перебували у фокусі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених [1; 2; 4; 10; 21], проте вони не отримали достатнього відображення в теоретичних працях з лексикології.

Вивчення семантики дієслів у діахронії заслуговує на особливу увагу через те, що дієслівна семантика направлена на сигніфікат, на поняття, що є більш розмитим, ніж денотат. Дієслова піддаються значним семантичним змінам у зв'язку зі змінами у реальному житті, разом із тим вони, легко пристосовуючись до вираження нових смислів, краще зберігаються як лексеми в історії мови [3, 218–219].

Мова повинна безперервно змінюватися для того, щоб продовжувати функціонувати. Вона створюється за допомогою змін і перестає існувати, коли зупиняє свій розвиток [5, 204–205]. У значеннях слів відбуваються певні зсуви, які призводять до появи нових лексем і зникнення інших, що зумовлені певними змінами в об'єктивній дійсності й особливостями внутрішніх семантичних відносин [9, 19]. Значення лексичної одиниці може змінюватися в ході розвитку мови. Усі типи змін залежать від порівняння між раніше створеним (чи застарілим, або яке все ще у використанні) і новим значенням слова. Наприклад, *worsen* 'погіршувати' – 1) *make worse* // *impair*; *cause to deteriorate ME*; b) *spec. Depreciate, disparage L19*; 2) *become worse, deteriorate L18* 'робити гіршим // послаблювати, спричиняти погіршення' (вин. в середньоанглійській період); б) спец. погіршувати, принижувати (вин. в кін. XIX ст.); 2) ставати гіршим, погіршувати (вин. в кін. XVIII ст.) [SOED].

Зміни в семантиці слова відбуваються передусім за наявності хоча б двох значень у його семантиці. Так, під час дослідження протомови було встановлено, що основна частина лексики складалася з однозначної лексики, яка описувала найбільш важливі для людини того часу «шматочки дійсності» – предмети, місця, дії і стани [7]. Д. Бікертон уважав, що такими лексичними одиницями були іменники та дієслова. Але з розвитком простолюдини з'являється нова здатність непрямой номінації – використання слів у метафоричному, метонімічному та синекдохічному значеннях, завдяки чому слова стають багатозначними [16]. Д. Джирартс розглядає процес генералізації як одну з базисних характеристик мовної категоризації [17]. Іншими словами, ідеться про полісемію, де значення проходить шлях від простого до складного, від наочного до абстрактного, що є загальним принципом когнітивної діяльності людини.

Отже, поступовий розвиток того чи іншого ЛСВ, що забезпечується трансформацією в інше ЛСВ (метафоризація, метонімізація) чи повний вихід із ужитку, залежить від походження лексичної одиниці та можливої реконструкції первинних форм і самого значення слова. Результатом цієї зміни значення може бути розширення змістового плану слова чи його звуження, набуття позитивного чи негативного забарвлення.

У результаті етимологічного аналізу дієслів із градаційною семантикою були встановлені особливості походження ЛО (див. таблицю 1).

Згідно з таблицею 1, більшість дієслів емоційного стану з градаційним компонентом мають давньофранцузьке походження (80 ЛО, або 34%), що зумовлено норманськими завоюваннями. Наприклад, *beatify* 'робити щасливим' [ORIGIN *Old French & Modern French* *béatifier* or *Ecclesiastical Latin* *beatificare*, from Latin *beatus* *blessed*: see *-fy.*] – 1) *Make blessed or supremely happy* // M16 '1) Зробити благословенним або надзвичайно щасливим // сер. XVI ст.'. Цікаво, що 26% (62) дієслів із градаційною семою мають староанглійське походження. Наприклад, *thunderstrike* 'дуже здивувати' [ORIGIN

Back-form. from thunderstricken, that being taken as a pa. ppl.] 2) fig. Strike as with a thunderbolt; amaze, astonish greatly // E17 '2) перен. удар такої сили, як грім серед ясного неба; вражати, сильно здивувати // ран. XVII ст.'. Як показує приклад, дієслово походить від *thunderstricken* [ORIGIN Old English þunrian, from thunder noun].

Менш численними виявились дієслова емоційного стану й настрою з градаційним значенням, що виникли на основі латинських слів. Так, дієслово *cachinnate* 'реготати або сміятися без міри' походить від латинського *cachinnat-*: *cachinnate* 'реготати' [ORIGIN Latin *cachinnat-* pa. ppl stem of *cachinnare*, of imit. origin: see *-ate*³.] – Laugh loudly or immoderately 'реготати або сміятися без міри'. Такі дієслова становлять 11% від загальної кількості ЛО цієї групи.

Треба зауважити, що етимологічна характеристика дієслів достатньо різноманітна. Так, 16 дієслів мають староскандинавське походження, що становить 6% від загальної кількості дієслів емоційного стану й настрою з градаційним компонентом. Наприклад, *kindle* 'розпалювати почуття' [ORIGIN from Old Norse *kynda* + *-le*³, suggested by Old Norse *kindill* candle, torch.] 6) (Of an emotion, feeling, etc.) rise, be aroused, be excited; (of a person) become impassioned or excited, respond with animation '6) (про емоції, почуття тощо) піднятися, підвищити, бути збудженим; (про людину) ставати пристрасним або збудженим, реагувати жваво'. 12 дієслів мають середньоанглійське походження, що становить лише 5% від загальної кількості ЛО цієї групи. Наприклад, *flip* 'свихнутися, шаленіти' [ORIGIN Prob. contr. *fillip* verb but cf. *flip-flap*.] – 5) Be or become wildly excited or enthusiastic // lose one's self-control // go mad // M20 '5) бути або стати дико збудженим або завзятим // утрачати своє самовладання // збожеволіти // сер. XX ст.'.

У результаті дослідження етимологічних особливостей дієслів виявлено, що певні дієслова мають однакову кількість ЛО (2%) різного походження та є нечисленими: шотландське (6 ЛО, або 2%), англо-норманське (4 ЛО, або 2%) та середньодатське (4 ЛО, або 2%). Наприклад, *encheer* 'радувати' [ORIGIN from *en*-¹, *in*-² + *cheer* verb. // ORIGIN Anglo-Norman *chere*, Old French *chiere* face, from Late Latin *cara* from Greek *kara* head] – Gladden, make cheerful 'порадувати, зробити веселим'. З огляду на результати дослідження були виділені дієслова емоційного стану й настрою з градаційним компонентом із німецьким, романським, англо-ірландським тощо походженнями, що становить 10% від загальної кількості ЛО цієї групи.

Отже, більшість дієслів із градаційним компонентом цієї групи були запозичені з інших мов, що свідчить про розвиток лексичного шару мови.

Етимологічний аналіз дієслів із градаційним компонентом дав змогу виділити певні групи дієслів, які належать до застарілих, що позначено в словнику † (*obsolete*), архаїзмів (*arch.*) або діалектизмів (*dial.*), кількість яких становить 72 ЛО (30% від загальної кількості ЛО цієї групи). Наприклад, *demulce* 'пом'якшувати' Now rare or obsolete. M16. [ORIGIN Latin *demulcere*: see *demulcent*.] Soothe, mollify;

soften, make gentle 'зараз рідкісне чи застаріле // сер. XVI ст. Заспокоїти, вмовляти; пом'якшити, зробити ніжним'. Наведений приклад свідчить, що дієслово зараз уживається рідко.

Дослідження етимології дієслів емоційного стану й настрою з градаційним компонентом дало змогу визначити продуктивність цієї групи у різні періоди розвитку англійської мови (див. таблицю 2).

Згідно з таблицею 2, у давньоанглійський період було небагато дієслів емоційного стану й настрою з градаційним значенням (16 ЛСВ, або 5%). Наприклад, *brighten* 'радувати' – OE // Often *fig.*, make or become more cheerful, lively, hopeful, etc. 'Староанглійська // Часто перен., зробити чи бути більш веселим, живим, багатообіцяючим тощо'. У XII–XV ст. виокремлена група активно поповнювалась дієсловами з градаційною семантикою. Так, у цей період виникло 29% дієслів із градаційним компонентом (94 ЛО). Наприклад, *loosen* 'послабити' – 2) Undo, untie, unfasten (bonds, a knot, etc.). Now esp. make looser or less tight, relax, slacken, fig. relax in point of severity or strictness // LME 'Особливо зараз, зробити більш вільним або менш щільним, розслабитися, слабшати, перен. розслабитися в точці тяжкості або вимогливості'. У XVI–XVII ст. дієслів стає ще більше, що пов'язано з початком періоду Просвітництва (100 ЛО, або 31%). Особливе місце посідає пізній новоанглійський період розвитку англійської мови, який характеризується значним поповненням ЛСГ новими дієсловами з градаційною семантикою. Так, досліджувана група нараховує 111 ЛСВ, які виникли в період з XVIII–XXI ст. Наприклад, *amp* 'посилювати' – 2) Make (a person) very excited or energetic (as if) through the consumption of amphetamines or another stimulant // L20 'зробити (людину) дуже схвилюваною або енергійною (наче) через споживання амфетамінів або інших стимуляторів // пізн. XX ст.'.

Отже, лексичний пласт дієслів із градаційною семантикою з розвитком мови збільшується. Але більшою мірою продуктивними періодами для градаційних дієслів можна вважати період із XII ст. аж до сьогодення, оскільки саме в цей час градаційні дієслова збагачували лексичний пласт англійської мови майже рівномірно.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Висновки, отримані в результаті дослідження семантичних особливостей корпусу мовного матеріалу, можуть бути узагальнені в таких положеннях:

градація як мовна категорія сприймається як ознака, що покладена в основу впорядкування уявлень про явища навколишнього середовища та систематизації фактів мови. Дослідження категорії градації в семантичному й діяхронічному аспектах відповідає сучасним підходам до вивчення мовних явищ, оскільки враховує параметри як традиційної, так і нової лінгвістичної парадигми. Було виділено достатньо чисельну лексико-семантичну підгрупу дієслів «емоційного стану й настрою» ЛСГ дієслів «психологічної діяльності».

Дослідження еволюції виникнення англійських дієслів із градаційною семантикою дає змогу повніше зрозуміти особливості їхнього представлення в англо-

Таблиця 1

Характеристика походження дієслів емоційного стану й настрою з градаційною семантикою в англійській мові

Походження	Приклади	К-ть (од.)	К-ть (%)
Old French	<i>delight</i> 'захоплювати' [ORIGIN <u>Old French</u> <i>delitier</i> : see <i>delight</i> noun.] – 1) Give <u>great pleasure</u> or <u>enjoyment</u> to // please <u>highly</u> . ME; b) Give <u>great pleasure</u> , cause <u>delight</u> . L19; †3) Enjoy <u>greatly</u> , <u>delight</u> in. LME–E17 '1) приносити велике задоволення чи насолоду // надзвичайно задовольняти. середн. англ.; b) давати велике задоволення, викликати захопл. пізн. XIX ст.; †3) насолоджуватися сильно, захоплюватись. пізн. сер. англ. – ран. XVII ст.'	80	34
Old English	<i>embitter</i> 'роздратовувати' [ORIGIN <u>Old English</u> <i>biterian</i> , formed as <i>bitter</i> adjective] – 1) <i>make</i> (a person or feeling) <u>intensely hostile, bitter, or discontented</u> ; <i>exacerbate</i> (a quarrel) 'зробити (людина або почуття) гостро неприязним, гірким, або незадоволеним; погіршити (сварку)'; 2) <u>increase</u> the bitterness or pain of 'збільшити гіркоту чи біль'	62	26
Latin	<i>concuss</i> 'потрясати' [ORIGIN <u>Latin</u> <i>concuss</i> - pa. ppl stem of <i>concutere</i> , formed as <i>con-</i> + <i>quatere</i> shake.] – 1) Shake violently, disturb. Chiefly fig. L16 'потрясати люто, турбувати. Головним чином перен. // пізн. XVI ст.'	27	11
Old Norse	<i>anger</i> 'розгнівити' [ORIGIN <u>Old Norse</u> <i>angra</i> <i>grieve, vex</i> , formed as <i>anger</i> noun.] – 2) Become angry. ME; 4) Irritate or inflame (a sore etc.). Long dial. LME. '2) стати злим // сер. англ.; 4) дратуватися чи запалювати (біль) тощо'	16	6
Middle English	<i>sigh</i> 'зітхати' [ORIGIN Prob. back-form. from pa. t. of <u>Middle English</u> form of Old English <i>sīcan</i> , of unkn. origin. Cf. <i>sike</i> verb, <i>sithe</i> verb ¹] – 2) transf. Express sadness, weariness, longing, etc., (as) with a sigh '2) перен. висловлювати печаль, у тому числі тугу тощо, (як) зітхнувши'	12	5
Scottish	<i>nicker</i> 'реготати' [ORIGIN <u>Scot. & N. English</u> <i>imit.</i> : cf. <i>nicher</i> , <i>whicker</i> .] – 2) Laugh loudly or shrilly '2) сміятися голосно чи пронизливо'	6	2
Anglo-Norman	<i>pease</i> 'заспокоювати' [ORIGIN from the noun, prob. from use as interjection; [ORIGIN <u>Anglo-Norman</u> <i>pes</i> , Old French <i>pais</i> (mod. <i>paix</i>) from Latin <i>paخ</i> , <i>pac-</i> .] – 2) Be or become still or silent; refrain from or cease speaking; †3) Reduce to <u>pease</u> ; calm, appease '2) бути або стати спокійним чи неговірким; утримуватися від або припинити говорити; 3) привести до світу; заспокоювати'	4	2
Middle Dutch	<i>cackle</i> 'гоготати' [ORIGIN Prob. from Middle & Modern Low German, <u>Middle Dutch</u> <i>kākelen</i> , partly of imit. origin, partly from <i>kāke</i> jaw, cheek] – 2) Of a person: be full of noisy chatter; laugh spasmodically or in a loud and silly manner 2) 'про людину: бути сповненим гучною балакучістю; сміятися стрибкоподібно або гучним і дурним способом'	4	2
Medieval Latin	<i>infuriate</i> 'доводити до сказу' [ORIGIN <u>Medieval Latin</u> <i>infuriat</i> - pa. ppl stem of <i>infuriare</i> , formed as <i>in-</i> ² + <i>furiare</i> madden, from <i>furia</i> <i>fury</i> : see <i>-ate</i> ³] – provoke to <u>fury</u> // make extremely angry 'провокувати лють // зробити дуже злим'	4	2
Різне	<i>rip</i> 'дратувати інтенсивно' [ORIGIN <u>Origin unkn.</u> Cf. <i>reap</i> verb ² , <i>rip</i> noun ⁵ .] – 5) Annoy intensely. Austral. slang. M20 'дратувати інтенсивно, австралійська розмовна // сер. XX ст.'	24	10
Усього		239	100

Таблиця 2

Кількісна характеристика дієслів із градаційною семою в досліджуваних періодах

ЛСГ	VII–XI ст.		XII–XV ст.		XVI–XVII ст.		XVIII–XXI ст.	
	К-ть ЛСВ	%	К-ть ЛСВ	%	К-ть ЛСВ	%	К-ть ЛСВ	%
Емоційний стан і настрої	16	5%	94	29%	100	31%	111	35%

мовному середовищі. Особливу роль відіграють запозичення, які надали можливість еволюціонувати градаційній лексиці, що в цій роботі представлена дієсловами відповідної семантики. Проведений аналіз дає змогу зробити висновок про різноманітне походження англійських дієслів емоційного стану й настрою з градаційним компонентом. Відтак переважало старофранцузьке (80 ЛО, або 34%) і староанглійське (62 ЛО, або 26%) походження досліджуваних дієслів. Більшість дієслів (72 ЛО, або 30%) із градаційним компонентом уживаються дуже рідко (23 ЛО), архаїзми становлять 11 ЛО від загальної кількості дієслів, діалектичні лексичні одиниці – 8 ЛО.

Вивчення дієслів із градаційною семантикою в різні періоди розвитку англійської мови були зроблені певні спостереження щодо продуктивності кожного з них. Треба зазначити, що XVIII–XXI ст. є найпродуктивнішим періодом поповнення лексичного про шарку. На кожному етапі розвитку мови

градаційні дієслова з'являлися активно, але найбільш рівномірно в XII–XV і XVI–XVII ст., що свідчить про тенденцію до збільшення розмаїття англійських дієслів із градаційною семою, які позначають психологічну діяльність людини, зокрема емоційний стан і настрої.

Застосований діахронічний підхід до аналізу мовного матеріалу уможливив виявлення перших кроків утворення градаційного значення дієслів в англійській мові та дозволив простежити етапи становлення градаційної ознаки в їхній семантиці. Крім того, використання діахронічного методу дав змогу дослідити й порівняти аналізовані мовні одиниці в часовому розрізі і разом із тим вивчити еволюцію фрагменту мовної картини світу в англійській мові. Перспективним убачаємо дослідження семантичних особливостей дієслів із градаційною семою, з погляду мотивації градації у різні періоди розвитку англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амосова Н. Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка / Н. Н. Амосова. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. – 218 с.
2. Байн О. Б. Сравнительно-исторический аспект лексикографической презентации английской лексики : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / О. Б. Байн. – Л., 1990. – 16 с.
3. Бородина М. А. К типологии и методике историко-семантических исследований / М. А. Бородина, В. Г. Гак. – Л. : Наука, 1979. – 232 с.
4. Введенская Л. А. Этимология и ее виды / Л. А. Введенская, Н. П. Колесников. – М. : Питер 2004. – 224 с.
5. Киреева Г. В. Междометие как показатель градуальности в современном русском языке : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Г. В. Киреева. – Саранск, 2010. – 217 с.
6. Колесникова С. М. Функционально-семантическая категория градуальности в современном русском языке / С. М. Колесникова. – М. : Высш. шк., 2010. – 279 с.
7. Кошелев А. Д. О финальной стадии эволюции языка (лексико-семантический аспект) / А. Д. Кошелев // Вопросы языкового родства. – 2013. – № 10. – С. 63–84.
8. Кустова Г. И. Типы производных значений и механизмы языкового расширения / Г. И. Кустова. – М. : Яз. славян. культуры, 2004. – 472 с.
9. Марчук Л. М. Категория градації в сучасній українській літературній мові : дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. М. Марчук. – К., 2008. – 368 с.
10. Пизани В. Этимология: История проблемы – метод / В. Пизани. – М. : Изд-во иностр. лит., 1956. – 188 с.
11. Подуфалова Т. В. Когнітивно-семантичні та функціональні особливості градації в російській мові : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 «Російська мова» / Т. В. Подуфалова. – Х., 2007. – 22 с.
12. Сэпир Э. Градуирование: семантическое исследование / Э. Сэпир // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. 16 : Лингвистическая прагматика. – С. 43–78.
13. Шейгал Е. И. Градация в лексической семантике / Е. И. Шейгал. – Куйбышев : КГПИ, 1990. – 95 с.
14. Bierwisch M. Einige semantische Universalien in deutschen Adjektiven / M. Bierwisch // Steger H. Vorschläge für eine strukturelle Grammatik des Deutschen. – Damsdadt, 1970. – S. 269–318.
15. Bolinger D. Degree words / D. Bolinger // The Hague. – Paris : Mouton, 1972. – 324 p.
16. Calvin W. H. Lingua ex machina: Reconciling Darwin and Chomsky with the human brain / W. H. Calvin, D. Bickerton. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2000. – 304 p.
17. Geeraerts D. Polysemy / D. Geeraerts // The Encyclopedia of Language and Linguistics / R. E. Asher, J.M.Y. Simpson. – Oxford : Pergamon, 1994. – P. 3227–3228.
18. Hargraves O. New Words / O. Hargraves. – Oxford : Univ. Press, 2004. – 320 p.
19. Harper Douglas Online Etymological Dictionary of the English Language [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.etymonline.com/.
20. Kennedy C. Scale Structure, Degree Modification, and the Semantics of Gradable Predicates / C. Kennedy, L. McNally // Language. – 2005. – Jun. – Vol. 81. – Issue 2. – P. 345–381.
21. Malkiel Y. Etymology / Y. Malkiel. – Cambridge, 1993. – 223 p.
22. Osgood Ch. The Measurement of Meaning / Ch. Osgood, G. Suci, P. Tannenbaum. – USA : Univ. of Illinois Press, 1957. – 347 p.
23. The Shorter Oxford English Dictionary / ed. by A. Stevenson. – Oxford Univ. Press, 2007. – [SOED].